

Mäntsälän perusopetuksen opiskelu- huoltosuunnitelma 2023

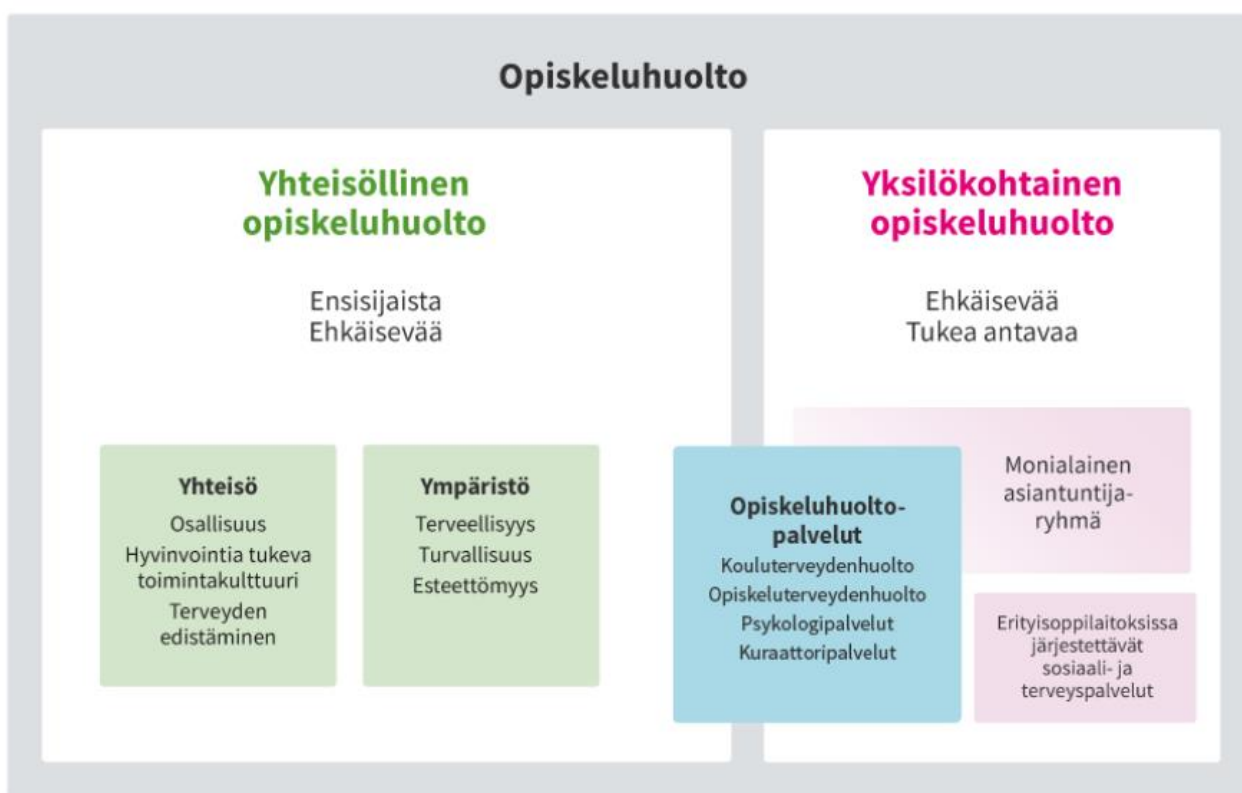
OPETUKSEN JÄRJESTÄJÄN OPISKELUHOOLTOSUUNNITELMA

Sisällysluettelo

Johdanto.....	2
1. OPISKELUHUOLLON KOKONAISTARVE JA KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAT OPISKELUHOOLTOPALVELUT	3
2. KOULUYHTEISÖN TOIMENPITEET YHTEISÖLLISEN OPISKELUHUOLLON EDISTÄMISEKSI.....	3
2.1 Oppilaiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset.....	4
2.2 Koulukohtaisten opiskeluhooltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat.....	5
2.4 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen	6
2.5 Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa	6
3. TOIMENPITEET TARVITTAEN TUKITOIMINEN JÄRJESTÄMISEKSI (YKSILÖKOHTAINEN OPISKELUHUOLTO)	8
3.1 Oppilaan ohjautuminen opiskeluhooltopalveluihin	8
3.2 Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen	10
3.3. Opiskeluhooltokertomuksen laatiminen ja säilyttäminen	11
3.4 Tarvittavan opiskeluhoollon järjestäminen kurinpitotoiminen ja opetuksen epäämisen yhteydessä	11
3.5 Opettajan laajaan terveystarkastukseen luokilla 1, 5 ja 8 antaman oppilaan selviytymistä ja hyvinvointia kuvaavan arvion käytänteet (ml. suostumuksen hankkiminen) koulussa	12
3.6 Oppilaan koulupäivän aikaisen erityisruokavalio on ja lääkityksen ilmoittamisen käytänteet	12
4. YHTEISTYÖN JÄRJESTÄMINEN OPPILAIEN JA HEIDÄN PERHEIDENSÄ SEKÄ KOULUSSA TYÖSKENTELEVIEN JA MUIDEN OPPILAIEN HYVINVOINTIA TUKEVIEN TAHOJEN KANSSA	13
4.1 Oppilaiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laadintaan ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseen	13
4.2 Koulun opetus- ja muun henkilöstön perehdytys sekä osaamisen vahvistaminen yhteisöllisessä opiskeluhooltotyössä.....	13
4.3 Opiskeluhoollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä	13
4.4 Yhteistyö muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi.....	14
4.5 Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille.....	14
5. SUUNNITELMAT OPPILAIEN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KIUSSAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ SEKÄ KRIISISUUNNITELMA	15
5.1 Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	15
5.2 Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa (Kriisisuunnitelma).....	30
6. Liitteet	33

Johdanto

Opiskeluhoolto on oppilaitoksien lakisääteistä työtä, jolla edistetään, ylläpidetään ja luodaan edellytyksiä oppilaan ja opiskelijan oppimiselle, terveydelle ja hyvinvoinnille. Opiskeluhooltotyö voi olla yhteisöllistä tai yksilökohtaista. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ensisijaista ja ehkäisevää, se kuuluu kaikille. Yksilökohtainen opiskeluhoolto on ehkäisevää ja tukea antavaa.

Kuva 1. Opiskeluhoollon kokonaisuus ¹

Opetuspalvelut ja sosiaali- ja terveystoimi toimivat opiskeluhoollossa suunnitelmallisessa monialaisessa yhteistyössä, yhdessä oppilaiden, heidän huoltajiensa ja muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa.

Opiskeluhoollon tavoitteena on edistää oppilaiden, koulu yhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, kodin ja koulun yhteistyötä sekä opiskelijoiden osallisuutta. Tavoitteena on myös turvata yksilökohtainen varhainen tuki kaikille sitä tarvitseville.

¹ <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto> (1.6.2023)

1. OPISKELUHUOLLON KOKONAISTARVE JA KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAT OPISKELUHUOLTOPALVELUT

Opiskeluhoillon kokonaistarve tarkoittaa koulu- ja opiskeluterveydenhuillon sekä kuraattori- ja psykologipalveluiden kokonaistarvetta kouluyksiköittäin henkilötyövuosina. Kokonaistarpeen arvioinnissa huomioidaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1146/ 2021) mitoitukset, THL:n terveydenhoitajien mitoitussuositukset sekä alla esitetyt asiat. Kokonaistarpeen arviointi toteutetaan yhteistyössä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Mäntsälässä opiskeluhoiltopalvelujen kokonaistarpeessa huomioidaan

- yhteisöllinen ja yksilökohtainen työ sekä opiskeluhoillon yhteistyössä tarvittavat resurssit
- kouluyksiköiden määrä, kunkin koulun oppilasmäärä ja toimintaympäristön erityispiirteet, esim. lastensuojelulaitosten määrä, Pornaisten vaativan erityisen tuen oppilaat
- oppilaiden ikäjakautuma, tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden lukumäärä, suomea toisena kielenä opiskelevien ja valmistavan opetuksen oppilaiden lukumäärä
- paikallinen lasten ja nuorten terveyttä, hyvinvointia ja elinoloja koskeva seurantatieto (esimerkiksi kouluterveyskysely, THL:n indikaattorit, Opa-tiedonkeruu, TEA-viisari)
- palvelujen riittävyys, terveystarkastusten toteutuminen, henkilöstömitoitukset ja palvelujen järjestäminen määräajassa.

Liitteessä 1 Mäntsälän kunnan perusopetuksen opiskeluhoillon kokonaistarve ja käytettävissä olevat resurssit.

2. KOULUYHTEISÖN TOIMENPITEET YHTEISÖLLISEN OPISKELUHUOLLON EDISTÄMISEKSI

Yhteisöllinen opiskeluhoito on opiskeluhoillon ensisijainen toteuttamismuoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoitolla tarkoitetaan koko kouluyhteisöä tukevaa yhteisöllistä työtä: toimintakulttuuria ja niitä toimia, joilla edistetään oppimista, terveyttä, hyvinvointia, vuorovaikutusta, osallisuutta, ympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta sekä esteettömyyttä. Yhteisöllisen opiskeluhoiltotyön sisältöä on kuvattu kuvassa 2. Yhteisöllisen opiskeluhoiltotyön sisältöalueita.

KUVA 2. Yhteisöllisen opiskeluhooltotyön sisältöalueita²

2.1 Oppilaiden ja koulu yhteisön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden seuraamisen käytännöt ja keskeiset tulokset

Koulun henkilökunnalla on ensisijainen vastuu koulu yhteisön hyvinvoinnista. Yhteisöllistä opiskeluhoiltoa toteuttavat kaikki koulun ja opiskeluhoillon toimijat. Kaikkien oppilaiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhoilto-palveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on tehtävissään edistettävä oppilaiden ja koulu yhteisön hyvinvointia sekä kotien ja koulun välistä yhteistyötä.³

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskelu ympäristöön (Perusopetuslaki 29 §), johon kuuluvat fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisessä lähtökohtana on sekä oppilaiden että henkilökunnan

² <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto/yhteisollinen-opiskelu-huolto>.(1.6.2023)

³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 4 § 2 mom.

turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Kouluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä kouluuyhteisön hyvinvointia edistetään ja seurataan jatkuvasti. Niitä arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös koulukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvalisuutta koskevat toimintatavat.

Koulurakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Kouluuyhteisöllä tulee olla yhtenäiset toimintatavat eri oppimisympäristöissä tapahtuvaa opetusta ja välitunteja varten. Oppiaineiden opetukseen laadittuja turvallisuusohjeita noudatetaan. Opetuksen järjestäjä varmistaa myös, että oppilaan oppimisympäristö työelämään tutustumisen aikana on turvallinen.

Mäntsälässä toimii opetuksen järjestäjän monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä (KOHO). Se vastaa osaltaan opiskeluhoollon palveluiden järjestämisen ja opiskeluhoollon edellyttämän työn ja vastuunjaon sekä yhteistyön koordinoinnista. KOHO vastaa opetuksenjärjestäjäkohtaisen suunnitelman laatimisesta ja opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. KOHO:n jäsenistö määrittellään yhteistyössä Keski-Uudenmaan hyvinvointialueen (Keusote) kanssa. Jäsenistö kuvataan tarkemmin Mäntsälän tuen oppaan opiskeluhoolto osuudessa. Opetuksen järjestäjän monialainen opiskeluhooltoryhmä (KOHO) arvioi omaa toimintaansa säännöllisesti ja seuraa koulujen tilannetta yhteisöllisen hyvinvointityön työvälineen kautta.

2.2 Koulukohtaisten opiskeluhooltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

Koulukohtainen opiskeluhooltoryhmä vastaa koulun opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Koulukohtaista opiskeluhooltoryhmää johtaa rehtori.

Koulun opiskeluhooltoryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista päättävät tarkemmin yhdessä koulukohtainen opiskeluhooltoryhmä, opetuksen järjestäjä ja opiskeluhoollon palveluja tuottava Keski-Uudenmaan hyvinvointialue (Keusote). Opiskeluhooltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita.

Koulukohtaisen opiskeluhooltoryhmän keskeinen tehtävä on kouluuyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Koulukohtaista yhteisöllistä opiskeluhooltotyötä ohjaa yhteisöllisen hyvinvointityön työväline sekä tämä opiskeluhooltosuunnitelma. Yhteisöllisen hyvinvointityön työvälineeseen kirjataan tavoitteet neljännesvuosittain, ja näitä tavoitteita arvioidaan myös neljä kertaa lukuvuodessa.

Yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä kokoontuu vähintään kerran kuukaudessa. Kokouksista laaditaan muistio.

2.3 Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmallinen seuranta ja poissaoloihin puuttuminen

Poissaolojen ennaltaehkäisy, seuranta ja niihin puuttuminen kuvataan paikallisen opetussuunnitelman luvuissa 5.1 ja 5.6. Toimenpiteet oppilaan poissaolotilanteissa –toimintamallissa kuvataan tarkemmin toimenpiteet poissaolotilanteissa.

2.4 Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Koulun tavoitteena on ohjata oppilaille terveellisiä elämäntapoja. Tupakoinnin, alkoholin ja päihteiden käytön terveydellisiä ja muita haittatekijöitä käsitellään oppilaan kouluaikana ikäkausi huomioiden eri oppiaineiden yhteydessä sekä eri tilanteissa viriävissä elämänhallintaan liittyvissä keskusteluissa. Koulu voi myös pyytää ulkopuolisia asiantuntijoita puhumaan oppilaille päihteiden käytön haitoista.

Tupakointi, huumeiden ja alkoholin käyttö sekä tupakointivälineiden, huumeiden ja alkoholin tuominen kouluun on kielletty koulun järjestyssäännöissä. Koulussa tupakointiin ja päihteiden käyttöön puututaan kurinpitotoimin, lisäksi koulu on yhteydessä kotiin sekä tarvittaviin viranomaisiin (esimerkiksi kouluterveydenhoitaja, lastensuojelu, poliisi). Alaikäisen päihteidenkäytöstä tehdään lastensuojeluilmoitus.

Kouluissa terveydenhoitaja keskustelee päihteiden käyttöön liittyvistä asioista oppilaiden kanssa terveystarkastuksissa iän mukaisesti. Keskusteluilla pyritään ennaltaehkäisemään päihdekokeiluja ja päihteiden käytön aloittamista. Myös mahdolliseen jo alkaneeseen päihteiden käyttöön puututaan keskustelemalla oppilaan kanssa ja miettimällä yhdessä oppilaan ja hänen perheensä kanssa jatkotoimia ja hoitoonohjausta.

Mäntsälän koulut tekevät systemaattista yhteistyötä päihdekasvatuksen parissa toimivien tahojen, esimerkiksi yhdistysten ja muiden valtakunnallisten tahojen kanssa.

2.5 Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa

Mäntsälän oppilaitoksissa toteutetaan oppilaitosympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden monialaiset tarkastukset kolmen vuoden välein. Tukipalveluiden erityisasiantuntijan vastuulla on vuosittain varmistaa tarkastusaikataulut.

Tarkastukset jakautuvat kahteen vaiheeseen: ennakkovalmistautumisvaiheeseen sekä työpaikkakäyntiin ja raportointiin. Mäntsälässä tarkastus etenee seuraavasti (kuvat 3. ja 4.):

Oppilaitosympäristön ja -yhteisön monialainen tarkastus vaihe 1: ennakkovalmistautuminen

Rehtori lähettää kutsun osallistujille
n. kuukausi ennen käyntiä
Kutsukirje ja kutsuttavat oppilaitosympäristön- ja yhteisön
monialainen tarkastus -teamsissä

Työterveyshuolto on yhteydessä
rehtoriin noin kuukautta aikaisemmin ja
sopii aikataulusta, milloin esitiedot
palautetaan ja monialainen tarkastus ja
työpaikkaselvitys toteutetaan.
Sopii työterveyshuollon kanssa monialaisen
tarkastuksen ja työpaikkaselvityksen
palautilaisuuden ajankohdan.

Työsuojeluvaltuutettu on käynyt
ennakkoon rehtorin
kanssa läpi työpaikan
riskinarvion ja
kemikaaliluettelon

**Rehtori ja
kouluterveydenhoitaja**
täyttävät Thl:n
yhteenvedolomakkeen
Rehtori valmistelee pyydetyt
esitiedot

Työterveyshuolto toimittaa
työpaikkakyselyn tulokset
etukäteen (n. 2 viikkoa
aikaisemmin) rehtorille,
työsuojeluvaltuutetulle ja
työsuojelupäällikölle

Ympäristöterveydenhuolto
selvittää
etukäteen
tarvittavat tiedot
tekniseltä
toimialalata esim.
aiempien
tarkastusten
toimenpide-
määräysten/
suositusten
tilanteen.
Terveystarkastaja
saa etukäteen
täytetyn **thl:n**
lomakkeen.

Rehtori toimittaa n. 2
viikkoa ennen käyntiä
thl yhteenvedon
tth esitiedot
sairauspoissaolotiedot
riskinarvion
kemikaaliluetteloineen
työterveyshoitajalle,
työsuojeluvaltuutetulla ja
työsuojelupäällikölle

Oppilaitosympäristön ja -yhteisön monialainen tarkastus Vaihe 2; työpaikkakäynti ja raportit

Jokainen osallistuja on **perehtynyt huolella ennakkoon** saatuun aineistoon, jolloin ohjelman ja aikataulun mukainen eteneminen onnistuu.

Thl:n lomakkeesta tuodaan esille vain keskeiset nostot, joista rehtori ja kouluterveydenhoitaja ovat ennakkoon sopineet.

Työterveyshuolto käy läpi työpaikkakyselyn tulokset.

Tässä vaiheessa **mukana** rehtorin ja kouluterveydenhoitajan lisäksi työterveyshoitaja, työsuojeluvaltuutettu, terveystarkastaja ja työsuojelupäällikkö.

Kun siirrytään terveystarkastuksen ja toimitilapalveluiden asioihin, mukaan tulevat myös kiinteistöhoitajat, työpäällikkö ja toimitilapäällikkö. Tässä yhteydessä varsinainen työpaikkakierros tehdään erityisesti niihin kohteisiin, jotka nousivat esille yhteisessä keskustelussa. Lisäksi kohteissa käyntiä määrittää ympäristöterveydenhuollon ohjeet.

Varsinaisella oppilaitoskäynnillä mukana on myös henkilöstöä, oppilasedustaja, huoltajaedustaja (eivät mukana työterveysosiossa)

Käynnin puheenjohtajana toimii työsuojelupäällikkö.

Työterveyshuolto toimittaa monialaisen tarkastuksen ja työpaikkaselvityksraportin 2 viikon kuluessa rehtorille, työsuojeluvaltuutetulle ja työsuojelupäälliköille. **Työsuojeluvaltuutettu** kirjaa omat havaintonsa ja ne voidaan liittää työterveyshuollon työpaikkaselvitykseen sellaisenaan.

Thl lomake toimitetaan kaikille osallistujille soveltuvin osin

Ympäristöterveydenhuollon raportti toimitetaan kaikille osallistujille

Työterveyshuollon monialaisen tarkastuksen ja työpaikkaselvityksen palautetilaisuudessa henkilöstölle ovat mukana työsuojeluvaltuutettu ja työsuojelupäällikkö.

Thl-lomakkeen ja ympäristöterveydenhuollon keskeiset havainnot rehtori käy läpi henkilöstön kanssa työpaikkakokouksessa.

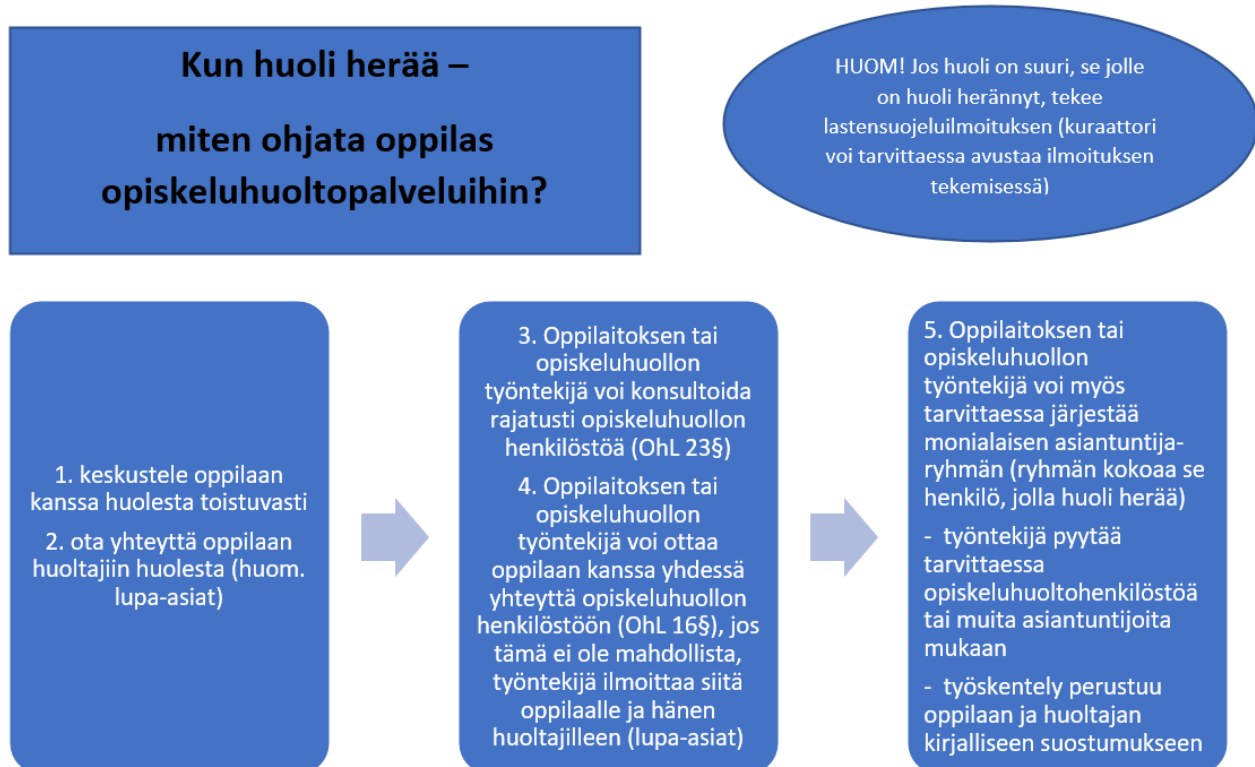
Tarkastuksen jatkotoimille sovitaan vastuutahot ja aikataulut. Oppilaitoksen opiskeluhooltoryhmän vastuulle kuuluvat erityisesti oppilaitosyhteisön hyvinvointiin liittyvät jatkotoimet. Jatkotoimien etenemistä seurataan oppilaitoksen opiskeluhooltoryhmässä vuosittain osana yhteisöllisen opiskeluhoollon seuranta. Kouluterveydenhuolto varmistaa seurannan toteuttamisen sovitun aikataulun mukaisesti. Tarkastuksen ja seurannan tiedot, löydökset ja sovitut toimet dokumentoidaan tähän tarkoitukseen laadituille sähköisille lomakkeille. Ne kokoavat tarkastuksen sisällön yhteen oppilaitoksen näkökulmasta. Dokumentit jaetaan kaikille toimijoille. Kouluterveydenhuolto huolehtii asiakirjojen arkistoinnista.

3. TOIMENPITEET TARVITTAEN TUKITOIMINEN JÄRJESTÄMISEKSI (YKSILÖ-KOHTAINEN OPISKELUHUOLTO)

3.1 Oppilaan ohjautuminen opiskeluhooltopalveluihin

Jos koulun työntekijä arvioi, että oppilas tarvitsee opiskeluhooltopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä kouluterveydenhuollon työntekijään taikka opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä oppilaan kanssa. Hänen antamiensa tietojen perusteella arvioidaan oppilaan tuen tarvetta.

Koulun henkilökunnan aloitteesta tapahtuva ohjautuminen opiskeluhoollon palveluihin kuvataan kuvassa 5. Miten ohjata oppilas opiskeluhooltopalveluihin.

Kuva 5. Miten ohjata oppilas opiskeluhooltopalveluihin.

Ohjautuminen kouluterveydenhuoltoon

Kouluterveydenhuolto kutsuu oppilaat vuosittain terveydenhoitajan vastaanotolle joko laajaan terveystarkastukseen tai määräaikaistarkastukseen. Oppilaat voivat myös itse hakeutua terveydenhoitajan vastaanotolle terveyteen liittyvissä asioissa koulukohtaisesti sovittuina aikoina.

Ohjautuminen opiskeluhoollon psykologille tai kuraattorille

Oppilas, opiskelija tai huoltaja voi ottaa yhteyttä opiskeluhoollon psykologiin soittamalla, lähettämällä Wilma-viestin tai sähköpostin tai tulemalla käymään työntekijän luona. Mikäli yhteydenottajana toimii muu kuin oppilas tai opiskelija itse, tulee yhteydenottajan keskustella yhteydenotosta oppilaan tai opiskelijan kanssa etukäteen sekä saattaa asia myös alaikäisen huoltajan tietoon, ellei laissa toisin säädetä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, 16§).

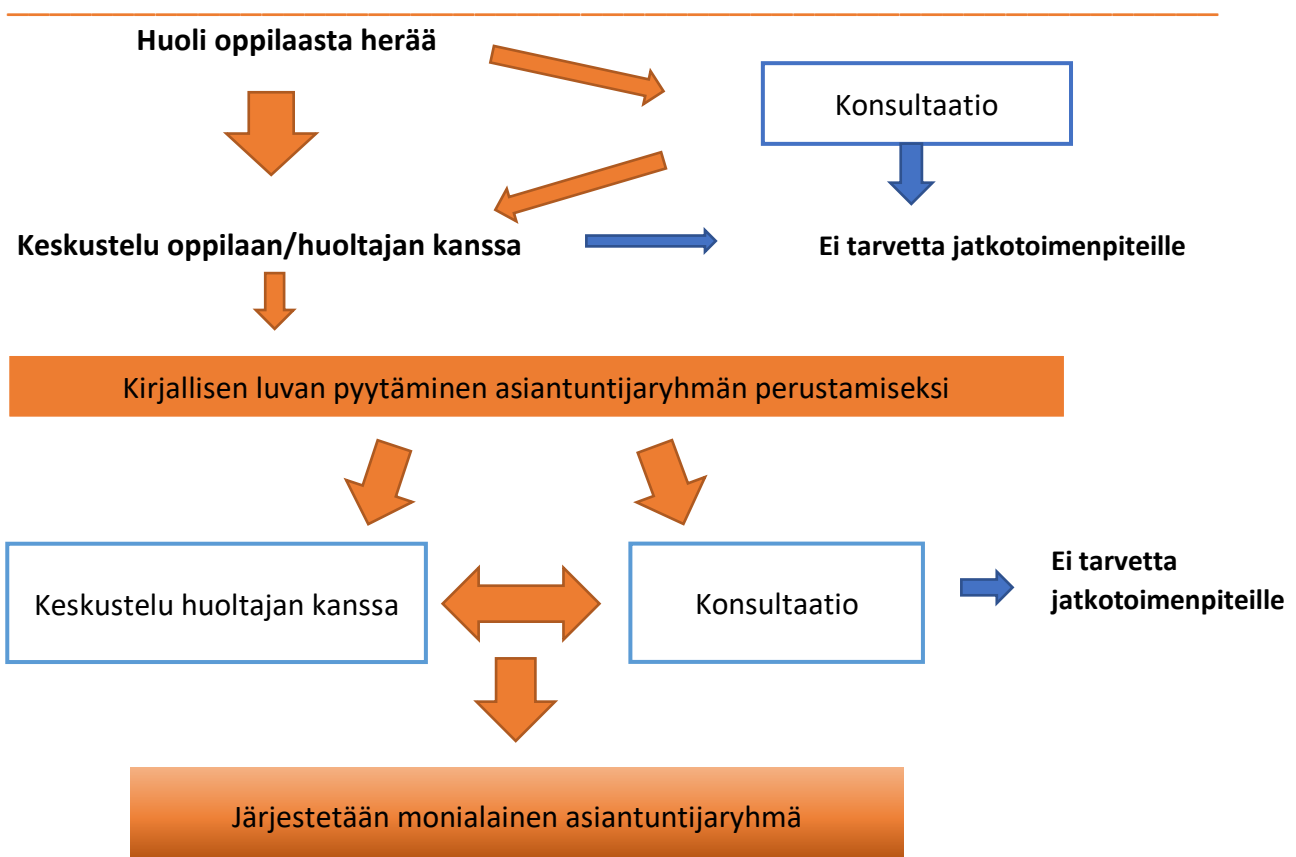
3.2 Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen

Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän perustaminen voi olla tarpeellista opiskelijan tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskeluhoollon tuen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se opetuksen tai opiskeluhoollon työntekijä, jolle huoli on herännyt. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan.

Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai oppilaiden läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää oppilaan tai huoltajan kirjallista suostumusta.

Yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän toimintakäytännöt kuvataan tarkemmin tuen oppaan opiskeluhoolto-osiossa.

Toimintatapa, kun huoli oppilaasta herää

Kuva 6. Toimintatapa kun huoli oppilaasta herää

3.3. Opiskeluhohtokertomuksen laatiminen ja säilyttäminen

Kun monialainen asiantuntijaryhmä aloittaa työskentelynsä, sovitaan, kuka on ryhmän vastuhenkilö ja opiskeluhohtokertomuksen kirjaaja. Ryhmän vastuhenkilö voi olla eri henkilö kuin ryhmän kokoaja. Opiskeluhohtokertomuslomake löytyy Wilmasta.

Opiskeluhohtokertomukselle laaditaan kansilehti. Opiskeluhohtokertomuksen sisällön määrittää oppilas- ja opiskelijahuoltolain § 20.

Kirjaukset tehdään, jos mahdollista, kokouksen aikana. Kirjauksissa otetaan huomioon opiskeluhohton jatkuvuuden ja tarpeellisten tietojen näkökulma ja varmistetaan jo kirjattaessa, että opiskeluhohtokertomus voidaan tarvittaessa siirtää kokonaisuudessaan salassapitosäännösten estämättä seuraavalle opetuksen järjestäjälle.

Tavoitteena on, että opiskeluhohtokertomus tarkistetaan ja allekirjoitetaan kokouksen lopuksi yhteistyössä kaikkien osallistujien kesken. Ryhmä huolehtii, että oppilas tai huoltaja saa oman kappaleensa opiskeluhohtokertomuksesta.

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhohtokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on merkittävä mitä tietoja, kelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Kun oppilas- ja opiskelijahuoltolain 14 §:ssä tarkoitetussa opiskeluhohton monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen oppilaan opiskeluhohton tarvetta tai kun sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä opiskeluhohton tukitoimia, yksilökohtaisen asiantuntijaryhmän vastuhenkilön on kirjattava ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät oppilasta koskevat tiedot opiskeluhohtokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteiden estämättä.⁴

Opiskeluhohtokertomukset tulostetaan ja säilytetään paperisina koulun arkistossa. Opiskeluhohtorekisterin vastuhenkilö on koulun rehtori.

3.4 Tarvittavan opiskeluhohton järjestäminen kurinpitotoiminen ja opetuksen epäämisen yhteydessä

Perusopetuslain 36h§ mukaisesti opiskelijalle järjestetään mahdollisuus opiskelijan tarvitsemiin opiskeluhohton palveluihin kurinpitotoimien yhteydessä. Kurinpitotoimissa kuten opetuksen epäämisen yhteydessä ja kirjallisen varoituksen antaessa opetuksen järjestäjä vastaa ohjauksesta opiskeluhohtoon perusopetuslain mukaisesti.

Opetuksen epäämisen yhteydessä oppilaalle järjestetään mahdollisuus keskustella opiskeluhohton kuraattorin tai psykologin kanssa. Mikäli toimija ei ole paikalla kyseisessä yksikössä, voidaan työntekijää tavoitella myös puhelimitse. Lisäksi oppilaalle järjestetään muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen ajaksi ja oppilaan palatessa kouluun. Oppilaalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tueksi. Opiskeluhohton toimija osallistuu kutsuttaessa oppilaan tuen suunnitteluun epäämisen ajaksi sekä opetukseen palaamisen tukemiseksi.

Opiskeluhohton palvelut ovat oppilaalle vapaaehtoisia.

⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 20 § 3 mom.

3.5 Opettajan laajaan terveystarkastukseen luokilla 1, 5 ja 8 antaman oppilaan selviytymistä ja hyvinvointia kuvaavan arvion käytänteet (ml. suostumuksen hankkiminen) koulussa

Laajat terveystarkastukset tehdään 1., 5. ja 8. luokalla. Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta ja koulu- opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta määrittelee yhteistyötä huoltajien ja opettajan kanssa.

Terveydenhoitaja toimittaa tarkastukseen liittyvät lomakkeet oppilaan kotiin. Luokanopettaja tai -valvoja antaa kouluterveydenhuollolle oman arvionsa oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa vanhempien kirjallisella suostumuksella laajojen terveystarkastusten yhteydessä. Opettajan tulee toimittaa arvionsa hyvissä ajoin terveydenhoitajalle. Luokanopettajan tai -valvojan arviossa käytetään THL:n Oppilaan selviytyminen ja hyvinvointi koulussa -lomaketta.

Kun terveydenhoitaja on tehnyt kokonaisarvion ja jatkosuunnitelman oppilaan terveystarkastuksessa, hän on tarvittaessa yhteydessä luokanopettajaan tai -valvojaan ja tarvittaviin opiskeluhooltohenkilöihin tuen järjestämiseksi. Tarvittaessa terveydenhoitaja kutsuu kokoon moniammatillisen asiantuntijaryhmän.

Koulukohtaisessa opiskeluhooltoryhmässä käsitellään elokuun suunnittelukokouksessa luokkien laajojen terveystarkastusten ajankohdat sekä mahdollisten luokka- ja koulukohtaisten yhteenvetojen käsittelyaikataulu.

3.6 Oppilaan koulupäivän aikaisen erityisruokavalio on ja lääkityksen ilmoittamisen käytänteet

Erytisruokavaliokaavake ja -ohjeistus löytyy kunnan kotisivuilta <https://www.mantsala.fi/kasvatus-ja-opetus/perusopetus/koulut/ruokailu/erityisruokavalio-ohje/>. Tieto erityisruokavaliosta menee keittiöön terveydenhoitajan kautta.

Huoltajalla on vastuu tiedottaa koulua lapsensa perussairaudesta. Rehtori vastaa siitä, että koululla järjestetään kokoontuminen, jossa sovitaan lapsen lääkehoidon yksityiskohdista ja tehdään Lapsen lääkehoidon suunnitelma. Lapsen lääkehoidon suunnitelmaan merkitään lapsen lääkehoidon suunnitelmasta vastaava työntekijä, joka huolehtii suunnitelman päivittämisestä ja suunnitelman toteuttamisesta arjessa yhteistyössä koulun muun henkilöstön kanssa. Rehtori vastaa lääkehoitosuunnitelman juurruttamisesta oman yksikkönsä toimintaan sekä siitä, että yksikössä on käytettävissä riittävä tieto ja asiantuntemus sekä esimerkiksi pistoshoidon luvan omaavia työntekijöitä. Hän huolehtii, että tietoja lääkehoidosta käsitellään ammatillisesti ja salassapitovelvollisuutta noudattaen. Rehtori vastaa lapsen kasvatuksen ja opetuksen järjestämisen kannalta oleellisen tiedon siirtämisen organisoimisesta.

4. YHTEISTYÖN JÄRJESTÄMINEN OPPILAIDEN JA HEIDÄN PERHEIDENSÄ SEKÄ KOULUSSA TYÖSKENTELEVIEN JA MUIDEN OPPILAIDEN HYVINVOINTIA TUKEVIEN TAHOJEN KANSSA

4.1 Oppilaiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laadintaan ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseen

Opiskelijoita, huoltajia, opetustoimen henkilöstä ja opiskeluhooltopalveluiden työntekijöitä on osallistettu opiskeluhooltosuunnitelman laadinnan yhteydessä kyselyin ja luonnoksen kommentoinnin kautta.

Yhteisöllisen opiskeluhoollon suunnittelussa ja arvioinnissa voidaan osallisuuden lisäämiseksi hyödyntää sekä opilaskunnan hallitusta että koulun vanhempainyhdistystä. Tavoitteena on myös, että oppilas ja huoltaja otetaan varhaisessa vaiheessa mukaan yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon.

Oppilaille ja huoltajille tehdään lukuvuosittain kyselyitä, joissa huomioidaan heidän osallisuutensa yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

4.2 Koulun opetus- ja muun henkilöstön perehdytys sekä osaamisen vahvistaminen yhteisöllisessä opiskeluhoollotyössä

Opetuksen järjestäjän monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä (KOHO) koordinoi opiskeluhoollon osaamisen vahvistamista koko kunnan alueella.

Koulun yhteisöllinen opiskeluhoolloryhmä koordinoi ja vastaa rehtorin johtamana työntekijöiden perehdyttämisestä opiskeluhooltoon ja opiskeluhooltosuunnitelmaan.

4.3 Opiskeluhoollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen ja sairaalaopetuksen yhteydessä

Opiskeluhoollon toimija voi olla mukana oppimisen tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Jokaisen oppilaan kohdalla opiskeluhoollon tarve tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen arvioidaan erikseen. Päävastuu pedagogisen tuen suunnittelusta on opettajalla ja erityisopettajalla, jotka laativat oppilaan pedagogiset asiakirjat. Nämä asiakirjat käsitellään aina moniammatillisesti opiskeluhoollon henkilökunnan kanssa.

Mäntsälässä on käytössä tuen opas, joihin on kerätty toimintaohjeet kolmiportaiseen tukeen liittyen (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki).

Mäntsälän kunta järjestää pedagogista tukea pedagogisilla tukiluokilla eli Petu-luokilla. Petu-luokan on tarkoitus toimia välivaiheena sairaalaopetuksen sekä erityisluokan ja yleisopetuksen luokan välissä.

Erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan opetus järjestetään ensisijaisesti oppilaan omassa koulussa tai esiopetuksen järjestämispaikassa. Sairaalan sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin, kun se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista. Hoidosta vastaavan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle erikoissairaanhoidossa olevalle oppivelvolliselle oppilaalle opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua, jos opetuksen järjestäminen muutoin ei ole oppilaan edun mukaista.⁵

Opetuksen järjestämisestä sovitaan oppilaan hoidosta vastaavan sairaalan, opetuksen järjestäjän ja koulun kanssa. Pedagogisen tukiluokkien konsultaatiotukea voidaan hyödyntää yhteistyössä ja oppilaan opintopolun suunnittelussa.

Mäntsälässä järjestään joustavaa perusopetusta (JOPO).

4.4 Yhteistyö muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoito ja poliisi

Kouluissa tehdään moniammatillista yhteistyötä monien verkostojen kanssa yhteisöllisesti ja yksilökohtaisesti. Esimerkiksi koulunuorisotyötä suunnitellaan yhdessä hyvinvointipalvelujen kanssa.

Tärkeä opiskeluhoillon yhteistyötaho on Keski-Uudenmaan hyvinvointialue (Keusote), joka vastaa alueella sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä ja tuotannosta vuoden 2023 alusta lähtien. Keusoten tavoite on turvata asukkaille tasa-arvoisesti laadukkaita ja asiakaslähtöisiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Keusote laatii lasten ja nuorten mielenterveystyön hoitopalveluketjut yhteistyössä kuntien ja erikoissairaanhoidon kanssa. Niitä päivitetään tarpeen mukaan.

4.5 Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen oppilaille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

Koulu vastaa yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteiden ja menettelytapojen tiedottamisesta oppilaille ja huoltajille. Viime kädessä koulun rehtori vastaa tiedonkulusta. Hän tiedottaa myös niitä yhteistyötahoja, joiden kanssa koulu työskentelee yhteistyössä.

Opiskeluhoillon toimijat tiedottavat omasta tehtävänkuvastaan, saavutettavuudestaan ja yhteystiedoistaan oppilaille, huoltajille, opetushenkilöstölle sekä tarvittaville muille yhteistyötahoille. Koulu huolehtii opiskeluhoillon

⁵ Perusopetuslaki 628/1998 4a § 1 mom.

toimijoiden ajantasaisista yhteystiedoista koulun kotisivuilla. Keusote huolehtii näiden tietojen ajantasaisuudesta kotisivuillaan.

5. SUUNNITELMAT OPPILAIDEN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KIUSAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ SEKÄ KRIISISUUNNITELMA

5.1 Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä ⁶

Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on yksi keskeisistä Opetuspalveluiden toimintakulttuurin kehittämisen sisältöalueista. Tavoitteena on turvallinen ja hyvinvoiva kouluyhteisö. Keskeisenä tavoitteena on edistää positiivisen turvallisuusasenteen muodostumista ja turvallisuustietoisuuden vahvistumista sekä oppilailla että henkilökönnöllä. Hyvään turvallisuuskulttuuriin kuuluu oikeat arvot, riittävästi tietoa ja taitoa sekä käytännön tekoja ja toimia. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi työtä tehdään yhdessä kunnan sisäisten, hyvinvointialueen ja muiden sisäisten ja ulkoisten kanssa.

Oppilailla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Fyysinen turvallisuus syntyy turvallisesta ja terveellisestä ympäristöstä. Turvalliset rakennukset, rakenteet, kalusteet ja laitteet sekä turvallinen lähiympäristö ovat osa fyysistä turvallisuutta. Sosiaaliseen turvallisuuteen kuuluu jokaisen ihmisen perustarve kuulua joukkoon ja olla osa yhteisöä. Siihen kuuluvat myös osallisuuden, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät asiat. Lapsella, oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus kasvaa psyykkisesti turvallisessa ympäristössä, jossa luotettavalta aikuiselta saa tarvittaessa tukea ja omia tunteita voi ilmaista avoimesti. Pedagoginen turvallisuus muodostuu turvallisesta kasvu- ja oppimisympäristöstä, lapsien ja aikuisten välisistä verkostoista sekä kannustavasta ja tukevasta ohjauksesta.

Koulut harjoittelevat säännöllisesti eri turvallisuuden poikkeamatilanteita. Erilaisia kriisi- ja ongelmatilanteita varten laadittavat suunnitelmat ovat osa oppilaitosten jokapäiväistä turvallisuuskulttuuria ja toiminnan jatkuvuuden turvaamista myös poikkeuksellisissa tilanteissa. Suunnitelmien valmistelu on monialainen ja jatkuva työprosessi.

Oppilaiden, opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen on kaikkien kouluyhteisön aikuisten tehtävä.

Toimintamalli on asiakirja, joka edellyttää

- osallistavaa valmistelua
- perehdyttämistä, harjoittelua ja arviointia
- päivittämistä
- tarkoituksenmukaista viestintää ja tiedottamista

Suunnitelmien keskeinen tehtävä on suojata oppilaita. Opettajat ovat avainasemassa erityisesti varhaisessa tunnistamisessa ja ennalta ehkäisevän työn toteutuksessa osana opetusta ja arkea. Osa epätoivotusta käyttäytymisestä, esimerkiksi häirinnästä tapahtuu kouluajan ulkopuolella. Tästä syystä huoltajilla on tärkeä rooli lapsen ja nuoren suojaamisessa koulun ulkopuolisissa kasvuympäristöissä. Tämän edellytyksenä on osallistava ja laadukas

⁶ https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/seksuaalinen_hairinta_esittelymateriaali_kouluille_ja_oppilaitoksille.pptx 8.8.2019:

Pyykkönen, Minea - Pyykkönen, Mikko 2019: Seksuaalinen häirintä työpaikalla, s. 117.

kodin ja koulun välinen yhteistyö. Opiskeluhoillon palvelut tarjoavat asiantuntemustaan suunnitelmien sisältöön ja toimeenpanoon, antavat yksilöllistä tukea oppilaille ja opiskelijoille sekä ohjaavat tarvittaessa koulun ulkopuolisten palvelujen piiriin. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä teemme paikallista sidosryhmäyhteistyötä sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotyön, poliisin, järjestöjen yms. kanssa. Yhteistyötä tehdään sekä opetuksen järjestäjän tasolla että koulun tasolla. Valmistelutyöhön osallistuvat ovat luontevia yhteistyökumppaneita myös suunnitelman toteutuksessa.

Turvallisuustyön organisointi ja johtaminen

Mäntsälän perusopetuksen ja lukiokoulutuksen turvallisuuskansio täydentää opiskeluhoillon suunnitelmaa, jolla edistetään suunnitelmien käytettävyyttä (erillinen suunnitelmakokonaisuus).

Turvallisuuskansiorakenne on nelitasoinen:

1. opetustoimen johdon turvallisuuskansio (rehtorit ja opetuspäällikkö, käytössä 1.8.2023 lukien)
2. yksikön johdon turvallisuuskansio (muokataan, käyttöönotto lv. 2023-2024 aikana)
3. henkilöstön turvallisuuskansio (käyttöönotto lv. 2023-2024 alussa)
4. oppilaiden turvallisuuskansio (käyttöönotto syyskauden 2023 aikana)

Jokaisella koulussa työskentelevällä henkilöllä on käytössään turvallisuuskansio, jota täydennetään tai kehitetään jatkuvasti. Kansio pitää sisällään ohjeistuksia, joissa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisyä, niihin varautumista ja toimintatapoja kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan lisäksi sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja koulun välisen tiedottamisen periaatteet. Turvallisuuskansio sisältää lisäksi kasvatuskeskusteluja ja kurinpitomenettelytapoja koskevan ohjeistuksen. Turvallisuuskansio toimii osaltaan myös perehdytys- ja koulutusmateriaalina.

Tulosalueen turvallisuustyötä johtaa opetuspäällikkö. Suunnitelmakokonaisuuden kehittämistyötä toteutetaan yhteistyössä opetuspalveluiden turvallisuuskoordinaattorin ja turvallisuustyöryhmän kanssa. Yhteistyössä huomioidaan sekä ulkoiset että sisäiset sidosryhmät. Koululla tulee olla sen toiminnasta vastaava rehtori (Pol 37§). Rehtori toimii koulun turvallisuusjohtajana. Rehtori vastaa henkilöstön ja oppilaiden turvallisuuskansion koulukohtaisista sisällöistä. Mäntsälän kunnan jokaisella koululla on koulun henkilökunnasta nimetty turvallisuusvastaava. Koululla toimii, koulun koon mukaan myös turvallisuusryhmä, johon kuuluvat turvallisuusjohtaja (rehtori), turvallisuusvastaava sekä henkilöstön jäsen/jäseniä. Turvallisuusryhmän tehtävänä on tukea ja edistää koulun turvallisuustoiminnan suunnittelua, harjoittelua, arviointia ja kehittämistä. Koulun yhteisöllinen opiskeluhoiltoryhmä toimii tarvittaessa koulun kriisiryhmänä.

Jokaisella koululla on käytössään tämän suunnitelman lisäksi erillinen koulukohtainen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelmat koskevat sekä oppilaiden keskinäisiä että oppilaiden ja aikuisten välisiä vuorovaikutussuhteita koulussa.

5.1.1 Koulukiusaamisen määritelmä

Koulukiusaamisella tarkoitetaan sitä, että joku oppilas joutuu toistuvasti tai jatkuvasti saman tai muiden luokkien oppilaiden kiusaamisen kohteeksi. Kiusaaminen on tarkoituksellisesti toista vahingoittavaa, erotukseksi leikistä tai tasaveroisten tavanomaisesta nahistelusta. Kiusaajan ja kiusatun välillä vallitsee voimasuhteiden epätasapaino niin, että kiusattu on puolustuskyvytön hyökkääjään nähden.

5.1.2 Mitä on koulukiusaaminen?

5.1.2.1 Koulukiusaamisen tunnistaminen

On tärkeää tiedostaa, että tutkimusten mukaan käytännössä jokaisessa koulussa esiintyy kiusaamista. Kiusaaminen luultavasti jatkuu myös vuodesta toiseen ja jopa työelämään asti, vaikka joskus kiusaaminen saattaa loppua spontaanistikin, kuten esimerkiksi kesäloman jälkeen.

Kiusattu oppilas ei itse välttämättä halua kertoa tulleen kiusatuksi – usein hän pelkää, että tämän seurauksena kiusaaminen pahenee entisestään. Vain osa kiusatuista kertoo kiusaamisesta – todennäköisemmin kotona kuin koulussa.

Vaikka opettaja ei aina huomaakaan kiusaamista, voi hän pyrkiä ottamaan selvää luokan tilanteesta seuraamalla erityisen tarkasti, mitä oppilaiden välillä tapahtuu välitunneilla, koulun käytävillä tai oppituntien alussa ja niiden aikana.

5.1.2.2 Hiljainen kiusaaminen

Hiljainen tai ns. epäsuora kiusaaminen on tavallisin kiusaamisen muoto, jota on usein vaikea havaita. Hiljaista kiusaamista voi olla esimerkiksi

- katseen välttäminen
- tuijottaminen
- merkitsevien silmäysten vaihtaminen jonkun kanssa
- ilmeily
- huokailu
- vaikeneminen
- selän kääntäminen
- toisen puhuttelun väistäminen
- toisen kohtelemisen, kuin hän olisi ilmaa
- virtuaaliyhteisöstä tai hauskojen sähköpostien jakelulistalta sulkeminen

Hiljaisen kiusaamisen uhrin eivät pidä melua itsestään ja kertovat harvoin, mitä joutuvat kokemaan.

5.1.2.3 Sanallinen kiusaaminen

Sanallinen kiusaaminen on yleensä helpompi huomata kuin hiljainen kiusaaminen. Sanallista kiusaamista on esimerkiksi

- kuiskuttelu
- juorujen levittäminen
- ahdistelu
- pilkkaaminen
- huomauttelua kampauksesta tai vaatteesta
- uhrin sanomisten tai tekemisten jatkuvaa kommentoimista
- kikattelu

- pilkkanaurua tai pilantekoa

Sanallinen kiusaaminen voi olla myös

- lappujen lähettelemistä
- lokeroiden töhrimistä
- nimettömien puheluiden soittamista
- Viestejä eri sosiaalisen median kanavissa, WhatsApp-, Snapchat- yms. viestit, tekstiviestit, sähköpostit, puhelinsoitot, nimettömien sähköpostiviestien tai sopimattomien kuvien ja kuvamanipulaatioiden lähettämistä

Nettikiusaamisen muotoja ovat esimerkiksi

- pilkkaavien, uhkailevien tai järkyttävien viestien lähettäminen (usein nimettömänä tai väärällä nimellä)
- nettipäiväkirjojen sisältöjen lainaaminen ja levittäminen
- netissä olevien valokuvien (esim. kuvagallerioiden profiileista) muokkaaminen ja levittäminen
- kiusattavasta luodut kiusasivut
- kiusattavan nimellä tai nimimerkillä sopimattomasti esiintyminen verkkoyhteisöissä

5.1.2.4 Fyysinen kiusaaminen

On helpointa huomata tilanne, jossa lasta/oppilasta kiusataan fyysisesti. Sen voi huomata ulkoisista merkeistä, kuten

- revenneistä vaatteista
- mustelmista jne.

Fyysistä kiusaamista voi olla esimerkiksi

- lyöminen
- potkiminen
- töniminen
- nipistely
- esineillä ja lumipalloilla heittäminen
- toisen housujen alas vetäminen julkisella paikalla

Fyysinen kiusaaminen voi olla myös sitä, että

- kiusaaja ikään kuin sattumalta tönäisee uhriaan tai hänen pulpettiaan
- kiusaaja nipistää ohimennen

- kiusaaja seisoo tiellä
- kiusaaja lyö oven kiinni nenän edestä
- uhrin tavaroita voidaan kätkeä tai hänen koululaukkuaan heitellä luokassa kuin palloa
- uhataan
- kiristetään
- eristetään muista
- pelotellaan

Kiusaaminen voidaan naamioida leikiksi tai urheiluksi. Fyysinen kiusaaminenkin voidaan tehdä niin, ettei sitä juuri huomata – tarkoitushan ei ole jäädä kiinni.

Tyypillisesti tytöt ja pojat kiusaavat eri tavoin. Pojille ovat tyypillisiä aggressiivisen käyttäytymisen suorat, fyysiset ja verbaliset taktiikat, kun taas tytöille luonteenomaisempaa on manipulatiivinen, epäsuora aggressiivisuus. Kiusaamiselle on tyypillistä, että se tapahtuu yleensä ryhmässä ja perustuu ryhmän jäsenten keskinäisiin sosiaalisiin suhteisiin. Kiusaaminen ei ole pelkästään kiusaajan ja kiusatun välinen tapahtuma.

5.1.2.5 Mikä ei ole kiusaamista

Kiusaamisesta ei ole kysymys silloin, kun kaksi tasaväkistä oppilasta riitelee tai tappelee keskenään. Kiusaamista eivät myöskään ole satunnaiset, milloin keneenkin kohdistuvat hyökkäykset tai huutelut. Tällöin puhutaan usein epäasiallisesta käytöksestä tai väkivaltilanteesta.

5.1.2.6 Kiusaamiseen johtavia tekijöitä

- koulun huono työilmapiiri
- koulukiusaamisen näkymättömyys
- lapsen/nuoren erilaisuus
- ruumiillinen kuritus tai huomiotta jättäminen kotona
- lapsen/nuoren pitää saada purkaa paha olo johonkin toiseen ihmiseen
- kiusaaja on - tai on aikaisemmin ollut - itse koulukiusattu
- pätemisen tarve

5.1.3 Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on kiusaamistapauksissa ehdottoman tärkeää. Kotien, vanhempien ja koulun tulisi yhteistoimin pyrkiä ratkaisemaan mahdolliset kiusaamistapaukset. Osapuolten olisi myös erittäin tärkeää pitää mielessä se, että oppilaat/lapset helposti vääristelevät totuutta heihin liittyvissä asioissa.

Kiusaamisen ehkäisy yhteistyössä kotien kanssa

Vanhemmat voivat ehkäistä koulukiusaamista erilaisin toimin. He voivat keskustella kiusaamisesta lapsensa kanssa, vaikka asia ei koskettaisikaan heidän perhettänsä juuri sillä hetkellä. Kiusaamista voi ehkäistä preventiivisesti keskustelemalla paitsi lasten kanssa koulussa myös vanhempien kanssa esimerkiksi vanhempainilloissa kiusaamisesta ja sen seurauksista.

Kuinka vanhemmat voivat käsitellä kiusaamista lastensa kanssa?

- Kertomalla lapselle, että kiusaaminen on aina väärin.
- Eläytymällä pohtimaan miten pahalta, yksinäiseltä ja surulliselta kiusatusta tuntuu. Tämä auttaa lapsen empatiakyvyn kehittymistä.
- Kysymällä, miten lapsi on toiminut tai kuvittelisi toimivansa tilanteessa, jossa hän huomaa jonkun joutuvan toisten kiusaamaksi. Meneekö hän mukaan ja alkaa ilkkua vai vetäytyykö pois, etteivät kiusaajat ottaisi häntäkin silmätikukseen? Toteamalla, että on rohkea teko, jos uskaltaa asettua puolustamaan oppilasta, joka on joutunut toisten syrjimäksi - se on paljon vaikeampaa kuin mukana ilkkuminen.
- Kertomalla, että kiusaamisesta pitää kertoa jollekin aikuiselle, esimerkiksi opettajalle tai vanhemmalle.
- Tukemalla lapsen ystävyysuhteita koulukavereihin, esimerkiksi kutsumalla yhdessä kavereita kotiin.
- Osallistamalla luokan järjestämiin tilaisuuksiin ja tutustumalla muihin vanhempiin. Vanhempien keskinäinen yhteistyö ehkäisee kiusaamista.
- Havainnoimalla herkästi oman lapsen mielialaa. Yksinäisyys ja kiusaamisesta johtuva paha mieli voivat viedä lapsen hymyn ja tehdä hänestä alakuloisen.

Vinkkejä kiusatulle kiusaamisesta kertomiseen

- Etsi läheltäsi yksi aikuinen, johon luotat. Se voi olla KUKA TAHANSA.
- Kerro rehellisesti, mitä on tapahtunut ja miltä sinusta tuntuu. Sano, että tarvitset apua. Ota kaveri mukaan, jos et uskalla mennä yksin.
- Jos puhuminen tuntuu hankalalta, kirjoita lappunen, sähköposti tai viesti.
- Kuka luokkatoverisi voisi olla puolustajasi, kelle voisit puhua? Koulusi tukioppilaat ovat myös sitä varten, että heille voi kertoa asiasta.

5.1.4 Väkivallalta suojaaminen

Jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Tällaisella oppimisympäristöllä tarkoitetaan henkistä ja fyysistä turvallisuutta. Turvallinen ympäristö on edellytys oppilaiden tasapainoiselle kasvamiselle ja hyvälle oppimiselle. Se on myös edellytys henkilökunnan laadukkaalle ja tulokselliselle työskentelylle kouluyhteisössä. Väkivaltaan on syytä puuttua viipymättä. Väkivallan sietäminen tai piilottelu ei ole sallittua, väkivaltaan suhtaudutaan kouluyhteisössä vakavasti. Kuitenkin on syytä pohtia ja käydä yhteisössä keskustelua:

- Mikä on normaalia lasten/oppilaiden pelaamista tai leikkiä? Esimerkiksi miten suhtaudutaan jalkapallopelissä tapahtuneeseen jalkaan osuneeseen potkuun.
- Mikä on lasten riitelyä huomioon ottaen lapsen ikä ja kehitystaso?
- Mikä on tekijän ominaisuus, vamma tai kyky ymmärtää tekonsa seuraus?

5.1.4.1 Ennaltaehkäisy

Koulussa tehdään kaikille kyllin selkeästi selväksi, ettei yhteisössä hyväksytä väkivaltaa missään muodossa. Yhteisössä järjestyssäännöt ja erilliset sopimukset tukevat ymmärrystä siitä mikä on ei-toivottua käytöstä ja mikä rakentaa yhteisöllistä hyvinvointia ja turvallisuutta yksilön tasolla.

Väkivallan ennaltaehkäisevänä toimina ovat lisäksi esimerkiksi seuraavat keinot:

- Kaikki tapahtumat selvitetään. Selvittelyssä käytetään apuna tarvittaessa selvittelymuis-tiota.
- Aikuiset ovat oppilaiden apuna/tulkkina kun riitoja selvitetään.
- Vuorovaikutustaitojen oppiminen ja harjoittelu ryhmätasolla (luokissa). Vuorovaikutustaito-
jen harjoitteluun soveltuu useita eri ohjelmia esim. Askeleittain, KiVa, Huomaa Hyvä, Friends,
Verso, aggression portaat
- Koulussa opiskellaan ohjatusti ja valvotusti, mutta samalla kasvatetaan vastuuntuntoiseen
käyttäytymiseen niin, että väkivaltaa ei tapahdu myöskään silloin, kun aikuinen ei ole välit-
tömässä läheisyydessä.
- Riittävä valvonta siirtymätilanteissa ja välitunneilla. Jos edellä mainituissa tilanteissa tapah-
tuu ei-toivottua käytöstä, valvontaa lisätään
- Kouluyhteisön tilaa seurataan erilaisin kyselyin esimerkiksi hyvinvointiprofiili, Kiva-kysely,
sosiogrammit, kouluterveyskyselyt. Kyselyiden tuloksiin reagoidaan koulukohtaisesti niiden
vaatimalla tavalla.
- Ennaltaehkäisevistä toimista ja puuttumismalleista keskustellaan vanhempainilloissa.
- Koulun henkilökunnan, opettajien, ohjaajien ja opiskeluhooltohenkilöstön havainnot koulu-
yhteisössä.
- Kummioppilas ja/tai tukioppilastoiminta, kummiluokat
- Ryhmytymisleikit ja toimintamallit uusilla ryhmillä sekä myös lomien jälkeen.
- Oppilaita rohkaistaan kertomaan epäasiallisesta toiminnasta.
- Tiivis, luottamuksellinen ja hedelmällinen yhteistyö vanhempien kanssa rakentaa välitöntä
ja yhteisöllistä ilmapiiriä.

5.1.4.2 Oppilaaseen kohdistunut väkivalta

Väkivaltaan puututaan välittömästi

- Aikuinen puuttuu tilanteeseen ensisijaisesti puhumalla. Tarvittaessa aikuinen erottaa osa-
puolet toisistaan. Jos tilanne ei rauhoitu, kutsutaan paikalle koulun muita aikuisia tai poliisi.
- Oppilas toimitetaan tarvittaessa terveydenhoitajalle tai lääkäriin.
- Osapuolet erotetaan toisistaan eri tiloihin aikuisen valvonnassa.
- Väkivaltatilanteesta ilmoitetaan rehtorille. Rehtori päättää jatkotoimenpiteistä (lastensuoje-
luilmoitus, rikosilmoitus) ja kurinpitotoimista (jälki-istunto, kirjallinen varoitus,

määräaikainen erottaminen). Rehtori voi evätä turvallisuutta vaarantavan oppilaan opetukseen osallistumisen jäljellä olevan koulupäivän ajaksi sekä tarvittaessa seuraavaksi päiväksi.

- Molempien osapuolten huoltajiin ollaan yhteydessä. Tarvittaessa huoltajat pyydetään koululle.
- Paikalla ollut aikuinen (tai rehtori) tekee turvallisuusilmoituksen (läheltä piti/poikkeamailmoitus)
- Tarvittaessa osapuolet ohjataan opiskeluhoitopalveluihin tai muuhun hoitavaan tahoon.
- Huoltajat voivat asianosaisten huoltajana tehdä poliisille tutkintapyynnön riippumatta siitä, tekeekö koulu sen tai jättääkö tekemättä.

5.1.4.3 Väkivallan tekijä on aikuinen

Kysymyksessä on rikos ja sitä selvittää poliisi.

5.1.4.4 Koulun aikuiseen kohdistunut väkivalta

Väkivaltaan puututaan aina ja ensisijaisesti pyritään rauhoittamaan tilanne. Paikalle kutsutaan aina viipymättä toinen aikuinen.

- Jos tilanne ei rauhoitu koulun keinoin, paikalle kutsutaan poliisi. Toimenpiteessä huomioidaan lapsen ikä ja kehitystaso.
- Tapahtuneesta ilmoitetaan viipymättä rehtorille. Rehtori (tai opettaja) päättää jatkotoimenpiteistä (lastensuojeluilmoitus, rikosilmoitus) ja kurinpitotoimista (jälki-istunto, kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen). Rehtori voi evätä turvallisuutta vaarantavan oppilaan opetukseen osallistumisen jäljellä olevan koulupäivän ajaksi sekä tarvittaessa seuraavaksi päiväksi.
- Uhri ohjataan työterveyshuoltoon tai lääkärille.
- Jos tekijä on oppilas, huoltajiin ollaan heti yhteydessä. Toimenpiteessä huomioidaan lapsen ikä ja kehitystaso.
- Paikalla ollut aikuinen tai rehtori tekee turvallisuusilmoituksen (läheltä piti/poikkeamailmoitus).
- Tarvittaessa rehtori järjestää neuvottelun (uhri, tekijä, huoltajat, opiskeluhoollon henkilöstö).
- Tarvittaessa tekijä ohjataan yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon.

5.1.4.5 Koulun aikuisen nimittely, solvaava puhe tai väkivallalla uhkailu

Koulun aikuiseen kohdistuneeseen nimittelyyn, solvaavaan puheeseen tai väkivallalla uhkailuun puututaan aina.

- Jos tekijä on oppilas, puheista ilmoitetaan huoltajalle.
- Tapauskohtaisesti on harkittava, onko kysymyksessä kunnianloukkaus (rikoslaki). Siinä tapauksessa asianomainen voi tehdä asiasta tutkintapyynnön poliisille.

- Laittoman uhkauksen seurauksena kohde saattaa tuntea turvallisuutensa olevan uhattu. Jos opettajaa uhataan ja hänellä on perusteltu syy pelkoonsa, hän voi tehdä asiasta tutkintapyyntöä poliisille.
- Rehtori, uhri tai paikalla ollut aikuinen tekee turvallisuusilmoituksen (läheltä piti/poikkeailmoitus)
- Jos tilanteesta tehdään tutkintapyyntö, rehtori on yhteydessä oppilaan huoltajaan, jos tekijä on oppilas.
- Tarvittaessa tekijä (oppilas) ohjataan yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon.
- Tarvittaessa mm. työsuojelu ja/tai työterveys antavat ammattiapua.

Liite: SELVITTELYMUISTIO

Selvittelymuistio on työväline, sen selvittämiseksi, mitä tässä käsillä olevassa tilanteessa tai konfliktissa on tapahtunut ja kuka on mitään tehnyt. Selvittelymuistion käyttö tukee yksittäisen konfliktin tai tapahtuman selvittämistä. Muistion käyttö selvittelyn tukena perustuu koulun toimintakulttuurissa annettuun ohjaukseen ja ohjeistukseen; käyttö harkinnan mukainen, ei velvoittava. Selvittelymuistio itsessään ei ole kurinpitotoimi.

Tapahtumapäivämäärä ____ . ____ 20 ____ (selvittelypäivämäärä jos eri päivä ____ . ____ 20 ____)

Tapahtumien selvittelyyn osallistuneet:

Tapahtumien kuvaus:

Tehdyt virheet:

Jatkotoimenpiteet ja mahdolliset ojentamiset/kurinpitotoimet:

Koulun osalta tapahtuman selvittely on loppuun käsitelty:

KYLLÄ

Ei; jatkuu (miten?)

JAKELU: Tapahtumiin osallistuneiden huoltajat, rehtori

5.1.5 Häirinnän ennaltaehkäisy ja siihen puuttuminen

Suunnitelmassa käytetyillä termeillä 'oppilaitos' tarkoitetaan kouluja ja oppilaitoksia sekä 'opiskelijalla' oppilaita ja opiskelijoita.

5.1.5.1 Seksuaalinen häirintä käsitteenä

Seksuaalisessa häirinnässä on kysymys lapsen tai nuoren altistamisesta ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, joka loukkaa hänen psyykkistä tai fyysistä koskemattomuuttaan. Sillä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Vakavimmillaan se voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikolliseksi teoksi. Häirinnälle on tyypillistä sen toistuvuus (voi olla myös yksittäinen teko).

Seksuaalinen häirintä voi ilmetä seuraavin tavoin:

- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- epäasialliset seksuaaliset puheet, kaksimielliset vitsit sekä vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- epäasialliset seksuaaliset sisällöt eri sosiaalisen median kanavissa, WhatsApp-, Snapchat- yms. viestit, tekstiviestit, sähköpostit, puhelinsoitot
- fyysinen koskettelu ja lähentely
- sukupuoliyhteyttä tai muuta sukupuolista kanssakäymistä koskevat ehdotukset tai vaatimukset
- seksuaalirikos kuten raiskaus, sen yritys tai seksuaalinen ahdistelu

Käsitys fyysisen vuorovaikutuksen muodoista ja sopivista rajoista on kulttuuri- ja yksilökohtaista. Fyysinen läheisyys voi ilmentää välittämistä ja huolenpitoa, lohduttaa ja luoda turvallisuudentunnetta. Moneen oppiaineeseen kuuluu, että opettaja tai opiskelija voivat koskettaa toista opiskelijaa. Olennaista on, että fyysinen kosketus ei seksualisoidu eikä sitä koeta kiusallisen, pakottavana tai epämiellyttävänä.

Lainsäädäntö velvoittaa puuttumaan:

Oikeus turvalliseen oppimisympäristöön

- Perusopetuslaki (628/1998), lukiolaki (629/1998) ja laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017)
- Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
- Seksuaalinen häirintä on tasa-arvolaisissa kiellettyä syrjintää
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)
- Yhdenvertaisuuslaki kieltää häirinnän yhdenvertaisuuslain mukaisten syrjintäperusteiden, kuten alkuperän, seksuaalisen suuntautumisen, kielen, uskonnon, vammaisuuden tai terveydentilan, perusteella.
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
- Terveydenhuoltolaki velvoittaa tarkastamaan kolmen vuoden välein koulujen ympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä psykososiaalisen hyvinvoinnin. Tarkastus kattaa myös seksuaalisen häirinnän ja siihen liittyvät toimintatavat.
- Terveydenhuoltolaki (1326/2019)
- Seksuaalinen häirintä voi johtaa huomautukseen, varoitukseen tai palvelussuhteen päättämiseen.
- Laki kunnallisesta viranhaltijasta (304/2003), valtion virkamieslaki (750/1994) ja työsopimuslaki (55/2001)
- Seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädettyjä tekoja ovat muun muassa raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen ahdistelu, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta ja lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin. Sen lisäksi seksuaalinen häirintä voi olla kunnianloukkausrikos.

- Rikoslaki (39/1889)

5.1.5.2 Oppilaitoksen henkilöstöllä on ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista

Kaikkien oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevien sekä opiskeluhooltopalveluista vastaavien on tehtävissään edistettävä

- Opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvointia sekä
- Yhteistyötä kotien kanssa.

Hyvinvoinnin edistäminen tarkoittaa velvollisuutta ennaltaehkäisevään työhön sekä velvollisuutta puuttua havaitsemiinsa häirintä- ja ongelmatilanteisiin. Jokainen seksuaalista häirintää havainnut tai siitä tiedon saanut oppilaitoksen henkilöstöön kuuluva huolehtii siitä, että asiaa lähdetään selvittämään viipymättä.

Oikeus luovuttaa ja saada tietoja

- Perusopetuksessa ja lukiossa opiskelijan opiskeluhoultyöhön osallistuvilla on salassapidon estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskelijan opettajalle, rehtorille ja tämän opetuksesta vastaavalle viranomaiselle opiskelijan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.
- Seksuaalista häirintää koskeva tieto edellyttää useimmiten tiedon välittämistä. Arvion siitä, onko seksuaalista häirintää koskeva tieto opetuksen asianmukaisen järjestämisen tai turvallisuuden varmistamisen kannalta välttämätön, tekee se, jonka hallussa tieto on.
- Alle 18-vuotiaaseen opiskelijaan kohdistunut seksuaalirikosepäily ilmoitetaan poliisille **ja** lastensuojeluun
- Epäselvissä tilanteissa voi konsultoida ilman nimiä poliisia ja lastensuojelua ja kysyä neuvoa tilanteeseen
- Perusopetuksessa rehtorin ja opettajan tietoon tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta ilmoitetaan niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle

Nimetön ilmoittaminen?

- Seksuaalisen häirinnän selvittämisen kannalta nimetön ilmoitus ei ole hyvä lähtökohta.
- Tilanteeseen puuttuminen tehokkaasti edellyttää asian selvittämistä osapuolten kesken, jota nimetön ilmoitus ei aina mahdollista.
- Jos oppilaitoksen kyselyissä tai kurssipalautteissa tulee esiin nimettömiä ilmoituksia koskien seksuaalista häirintää, tulee oppilaitoksessa kuitenkin selvittää käytettävissä olevin keinoin tilannetta.
- Opiskelijoille on hyvä selventää, että oppilaitoksen keinot ryhtyä toimenpiteisiin nimettömien ilmoitusten johdosta, ovat rajalliset.

Rehtori

Rehtori vastaa viime kädessä johtamansa oppilaitoksen opiskeluympäristön turvallisuudesta. Vastuu edellyttää henkilöstön ohjausta ja valvontaa sekä havaittuihin epäkohtiin ja rikkeisiin puuttumista.

Ennaltaehkäisy

- Kaikki säännöksissä ja määräyksissä edellytetyt oppilaitostasoiset suunnitelmat on tehty.
- Oppilaitoskohtainen opiskeluhooltoryhmä on asetettu.
- Kouluyhteisön- ja opiskeluympäristön terveellisyys ja turvallisuus tarkastetaan monialaisesti, niitä seurataan ja niistä raportoidaan.
- Henkilöstölle annetaan tarvittavat ohjeet seksuaalisen häirinnän tunnistamiseksi sekä häirintään puuttumiseksi ja siihen liittyviksi ilmoitusmenettelyiksi.
- Opiskelijoille ja huoltajille tiedotetaan, miten seksuaaliseen häirintään puututaan ja kenelle voi ilmoittaa, mikäli seksuaalista häirintää ilmenee (mahdollinen yhteyshenkilö/-henkilöt).

Puuttuminen, jos seksuaalisesta häirinnästä epäillään oppilaitoksen henkilöstöön kuuluvaa:

- tapahtumankulku selvitetään, kaikkia osapuolia kuullaan ja arvioidaan, onko häirintää tapahtunut sekä päätetään toimenpiteistä ja seurannasta
- jos häirintä on vakavaa tai jos lievempi häirintä jatkuu selvittelyn jälkeen, tehdään tarvittavat palvelusuhdetta koskevat päätökset (varoitus ja viime kädessä palvelussuhteen päättäminen)

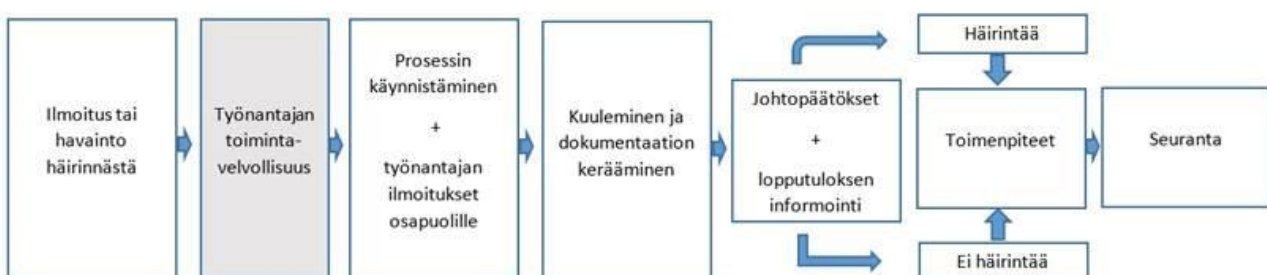
Puuttuminen, jos seksuaalisesta häirinnästä epäillään oppilaitoksen opiskelijaa:

- tapahtumankulku selvitetään, kaikkia osapuolia kuullaan ja arvioidaan, onko häirintää tapahtunut sekä päätetään toimenpiteistä ja seurannasta
- häirintään syyllistyneelle opiskelijalle määrätään kurinpitoseuraamus

Häirinnän kohteeksi joutunut ja häirintään syyllistynyt ohjataan

- yksilökohtaisten opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelujen tai
- koulu- tai opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin ja
- palvelujen vaikutuksia seurataan

Häirintään puuttumisen malli

Seksuaalinen häirintä työpaikalla⁷

Opettaja

Opettaja antaa opetussuunnitelman mukaista opetusta, kasvatusta ja ohjausta. Opettaja vastaa opetusryhmänsä turvallisuudesta ja hyvinvoinnista sekä osaltaan koulu yhteisön hyvinvoinnista.

Ennaltaehkäisy

- Perehtyy opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmaan ja osallistuu oppilaitoskohtaisen opiskeluhooltoryhmän työskentelyyn.
- Seuraa opiskelijan yksilöllistä hyvinvointia ja oppimista sekä havainnoi muutoksia.
- On kiinnostunut opiskelijan kuulumisista ja keskustelee hänen kanssaan huolesta kahden kesken.
- On tarvittaessa yhteydessä alaikäisen opiskelijan kotiin.

Opetustilanteet

- Luo turvallisen ja rauhallisen ilmapiirin sekä huolehtii mm. tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjaantuttamisesta.
- Toteuttaa sukupuolitietoista opetusta.
- Seksuaalisen häirinnän ehkäiseminen aihealueena sisältyy
- Laaja-alaiseen osaamiseen (erityisesti itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä monilukutaito).
- Monien oppiaineiden tavoitteisiin ja sisältöihin (kuten terveystiedon, liikunnan, yhteiskuntaopin, äidinkielen ja kirjallisuuden sekä katsomusaineiden).

Puuttuminen

- Ilmoittaa rehtorille tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tapahtuneesta opiskelijaan kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä.
- Voi rajatusti konsultoida opiskeluhoollon henkilöstöä opiskelijan yksilökohtaisen opiskeluhoollon tarpeesta (sekä luovuttaa tässä yhteydessä salassapidon estämättä opiskeluhoollon järjestämisen ja toteuttamisen kannalta välttämättömiä tietoja).
- Ohjaa opiskelijan (häirinnän kohteeksi joutuneen ja häirintään syyllistyneen) tarvittaessa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelujen piiriin.
- On velvollinen ottamaan yhteyttä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin (yhdessä opiskelijan kanssa) todetessaan palveluiden tarpeen sekä luovuttaa salassapidon estämättä tuen tarpeen arvioimiseen tarvittavat tiedot.
- Kutsuu tarvittaessa koolle yksilökohtaisen monialaisen asiantuntijaryhmän huomioiden kokoonpanon tapauskohtaisen harkinnan ja sen edellyttämän suostumuksen.

⁷ Pyykkönen, Minea - Pyykkönen, Mikko 2019: Seksuaalinen häirintä työpaikalla, s. 117.

Oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä

Monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä vastaa oppilaitoksen opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opiskeluhoitoryhmän työn kohteena on ryhmä, luokka, yhteisö ja opiskeluympäristö. Ryhmässä asioita käsitellään yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla.

- Suunnittelee ja koordinoi oppilaitoksen hyvinvointityötä
- Kokoaa yhteisön hyvinvointia koskevaa tietoa eri lähteistä ml. seksuaalisen häirinnän esiintyvyyttä.
- Seuraa ja arvioi yhteisön ja ryhmien hyvinvoinnin tilaa sekä yhteisöllisen hyvinvointityön vaikuttavuutta.
- Tiedottaa opiskeluhoollosta, sen toimintatavoista ja käytänteistä opiskelijoille, huoltajille, oppilaitoksen henkilöstölle ja yhteistyökumppaneille.

Opiskeluhoollon palvelujen henkilöstö

Opiskeluhoollon psykologin, kuraattorin, terveydenhoitajan ja lääkärin tehtäviin kuuluvat sekä yhteisöllinen että yksilökohtainen opiskeluhoitoryö. Psykologin ja kuraattorin palvelut tukevat opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa edistetään opiskelijan terveyttä fyysistä ja psyykkistä kasvua ja kehitystä sekä hyvinvointia ja opiskelukykyä. Opiskelijalle opiskeluhoollon palvelujen käyttö on aina vapaaehtoista.

- Tiedottaa omasta tehtäväkuvasta, saavutettavuudesta ja yhteystiedoista opiskelijoille, huoltajille ja oppilaitoksen henkilöstölle.
- Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti psykologin tai kuraattorin kanssa seitsemän oppilaitoksen työpäivän kuluessa pyynnöstä tai asian ollessa kiireellinen, samana tai seuraavana oppilaitoksen työpäivänä.
- Ohjata opiskelija tarvittaessa saamaan muita opiskeluhoollon palveluja tai muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa.
- Perusopetuksessa tarjota kouluterveydenhoitajan vastaanotolle pääsy tarvittaessa ilman ajanvarausta.
- Toisen asteen koulutuksessa tarjota opiskelijalle välitön yhteys opiskeluterveydenhuoltoon virka-aikaan ja opiskelijalle tarvittava sairaanhoito sekä mielenterveys- ja seksuaaliterveyspalvelut.
- Perehtyy opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmaan ml. seksuaalista häirintää koskevaan suunnitelmaan
- Toteuttaa oppilaitoksen ennalta ehkäisevää ja yhteisöllistä työtä ryhmä-, luokka- ja yhteisötasolla.
- Selvittää tietoonsa tullutta seksuaalista häirintää sekä tarjota tukea, apua ja ohjata hoitoon opiskelijan yksilöllisen tarpeen mukaisesti:
- Arvioi ja ottaa huomioon opiskelijan itsenäisen asiakkuuden sekä opiskeluhoollossa tämän iän, kehitystason ja muiden edellytysten mukaisesti.
- Olla tarvittaessa yhteydessä opiskelijan huoltajiin huomioiden em. mahdollisen itsenäisen asiakkuuden ja sen edellyttämän suostumuksen yhteydenottoon.
- Tarjota muille opiskeluhoollon toimijoille (ml. opettajat) konsultatiivista tukea yksilökohtaisen opiskeluhoollon tarpeen arvioimiseksi ja opiskelijan tukemiseksi.

- Tuoda yleisellä tasolla keskusteluun yhteisössä tapahtunut seksuaalinen häirintä ja näin auttaa omalta osaltaan ennalta ehkäisemään sitä jatkossa.
- Täydentää omalla erityisosaamisellaan oppiaineiden, kuten terveystiedon, opetusta.

Oppilas / opiskelija

Opiskelijan on käyttäydyttävä asiallisesti, muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden oppilaiden, koulu yhteisön tai opiskelu ympäristön turvallisuutta ja terveyttä. Oppilaitos yhteisössä jokaisen toiminta vaikuttaa myös toisten kokemaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Opiskelijoille tulee kertoa, mistä ja miten he voivat hakea apua joutuessaan seksuaalisen häirinnän kohteeksi.

Ohjeistusta oppilaille ja opiskelijoille

- Jos havaitset seksuaalista häirintää tai joudut sen kohteeksi, ilmaise häiritsijälle, miltä hänen käyttäytymisensä tuntuu ja pyydä häntä lopettamaan.
- Jos et voi tai halua ottaa yhteyttä häiritsijään tai jos häirintä kielloista huolimatta jatkuu, ilmoita siitä aikuiselle.
- Ilmoita oppilaitoksen aikuiselle myös havaitsemasi muihin kohdistuva seksuaalinen häirintä.
- Kirjaa ylös jatkokäsittelyä varten:
 - aika ja paikka, jolloin häirintää on tapahtunut
 - keitä on ollut läsnä tilanteessa
 - mitä tilanteessa tapahtui ja
 - säilytä mahdolliset todisteet (esimerkiksi. some-, teksti- ja sähköpostiviestit)
- Käytä oikeuttasi opiskeluhoillon palveluihin, jotka ovat vapaaehtoisia ja luottamuksellisia (Huom! Ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluun ja poliisille tilanteen vaatiessa)
- Opiskelijan toivomukset ja mielipiteet otetaan aina huomioon opiskeluhoillon toimenpiteissä.
- Myös alaikäisellä on opiskeluhoillossa itsenäinen asema suhteessa huoltajaan (opiskelijan kyky arvioida asia ja ottaa siitä vastuu).

Huoltaja

Opetus ja kasvatus järjestetään alaikäisen opiskelijan osalta yhteistyössä huoltajien kanssa.

- Keskustele lapsen ja nuoren kanssa hänen kaverisuhteistaan koulussa, vapaa-aikana ja netissä, koska merkittävä osa heihin kohdistuvasta seksuaalisesta häirinnästä tapahtuu vapaa-ajalla.
- Opetelkaa yhdessä lapsen ja nuoren kanssa mediataitoja.
- Seuraa sosiaalisen median ympäristöjä, joissa lapsesi vierailee ja keskustelkaa yhdessä verkossa tapahtuvasta seksuaalisesta häirinnästä.
- Rajoita tarvittaessa netin käyttöä.
- Mikäli lapseen tai nuoreen on kohdistunut oppilaitoksessa seksuaalista häirintää, huoltajan tulee olla yhteydessä opettajaan tai rehtoriin, jotta oppilaitos voi puuttua asiaan ja suojata opiskelijoita heidän turvallisuuttaan uhkaavilta tekijöiltä.

5.2 Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa (Kriisisuunnitelma)

5.2.1. TIEDOTTAMINEN

5.2.1.1 Tiedottaminen kriisitilanteessa

Rehtorin tehtävät kriisitilanteessa:

- tiedota opetuspäällikköä ja sivistysjohtajaa tapahtuneesta
- kutsu kriisiryhmä avuksi
- informoi opettajakuntaa ja muuta koulun henkilökuntaa tapahtuneesta
- anna opettajalle ohjeita ja oikeata tietoa tapahtuneesta huhujen ehkäisemiseksi
- pysy henkilöstön ja oppilaiden tavoitettavissa
- kaikki pelastustoimea koskevat kysymykset ohjataan pelastusjohtajalle tai poliisille

5.2.2. TOIMINTAMALLEJA ERILAISSA KRIISITILANTEISSA

5.2.2.1 Oppilaan kuolemantapaus

- Kun tieto kuolemantapauksesta tulee koululle, tiedon vastaanottaja siirtää tiedon välittömästi rehtorille, joka selvittää tosiasiat, mitä on tapahtunut.
- Rehtori pyytää lupaa tai sopii huoltajien kanssa asian käsittelystä koulussa.
- Rehtori kokoaa kriisiryhmän koolle ja suunnittelee käytännön toimenpiteet.
- Rehtori kertoo tapahtuneesta luokanopettajalle/-valvojalle ja muulle henkilökunnalle, jotta opettajat osaavat vastata oppilaiden mahdolliseen keskustelun ja tuen tarpeeseen.
- Luokanopettaja/-valvoja kertoo tapahtuneesta oman luokan oppilaille.
- Tapahtuneesta tulee puhua avoimesti ja konkreettisesti. Oppilaiden on saatava puhua siitä, mitä he ajattelevat ja tuntevat.
- Koulun muut luokanopettajat/-valvojat kertovat tapahtuneesta omille luokilleen, mikäli se katsotaan kriisiryhmässä aiheelliseksi.
- Opettajat tiedottavat myös mahdollisuudesta lisäkeskusteluihin esimerkiksi opiskeluhooltohenkilöstön (kriisiryhmän jäsenten) kanssa.
- Kun kaikille luokille on kerrottu tapahtuneesta, lippu nostetaan puolitankoon.

- Oman luokan tai koko koulun oppilaita tiedotetaan. Teksti voi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

Koko koulun tiedote

Olemme suruksemme saaneet tänään tietää, että XX koulun oppilas on (koska) menehtynyt (miten, esim. tapaturmaisesti). Tämä suru-uutinen koskettaa luonnollisesti meitä kaikkia. Meidän kaikkien ajatukset ovat perheen ja läheisten kanssa. Luokkatovereille tapahtuma on varmasti järkyttävä ja tunteita herättävä. Keskustelemme asiasta tulevinä päivinä koulussa oppilaiden tuntemuksia seurailleen. Opiskeluhoolto osallistuu asian käsittelyyn koululla. Toivomme, että käsittelette asiaa myös kotona ja seuraillette lapsenne vointia. Tarpeen vaatiessa voitte olla yhteydessä koulun opiskeluhooltohenkilöstöön.

Mäntsälässä x.x.xxxx

nimi
rehtori

nimi
opetuspäällikkö

- Kouluyhteisö huomioi omaiset sopivaksi katsomallaan tavalla.
- Oppilaan luokassa voidaan järjestää muistotilaisuus.
- Mieluiten tilaisuus järjestetään heti seuraavana päivänä, tarvittaessa seurakunnan kanssa yhteistyössä.

5.2.2.2 Henkilökuntaan kuuluvan kuolemantapaus

- Välittömästi kuolemantapauksen jälkeen rehtori kertoo tapahtuneesta henkilökunnalle.
- Luokanvalvojat kertovat tapahtuneesta oppilaille.
- **Jos oma luokanvalvoja on kuollut, luokalle tuttu opettaja kertoo tapahtuneesta.**
- Asiasta puhutaan avoimesti ja konkreettisesti. Oppilaiden täytyy saada puhua siitä, mitä he ajattelevat ja tuntevat.
- Kun kaikille on kerrottu asiasta, lippu nostetaan puolitankoon.
- Rehtori kutsuu kokoon koulun kriisiryhmän. Ryhmä suunnittelee käytännön toimenpiteet.
- Rehtori ilmoittaa opetuspäällikölle kuolemantapauksesta.
- Oppilaat saavat lyhyen kirjallisen viestin kotiin vietäväksi. Teksti voi olla esimerkiksi seuraava:

Luokka _____ on surukseen saanut tänään kuulla, että _____ on kuollut. Tämä koskettaa luonnollisesti meitä kaikkia. Luokan oppilaille järkytys on kuitenkin suurin. Tämän vuoksi keskustelemme tapahtumasta lähipäivinä. Seurakunta osallistuu koululla järjestettävään muistotilaisuuteen. Jos tarvitsette lisätietoja, voitte ottaa meihin yhteyttä.

Mäntsälässä _____/_____ _____

Luokanvalvoja

Rehtori

- Muistotilaisuus koululla pidetään mieluiten jo samana päivänä kuin tieto on saatu.
- Omalle luokalle voidaan järjestää myös erillinen muistotilaisuus. Seurakunta auttaa tilaisuuden suunnittelussa ja järjestelyissä.
- Henkilökuntapalavereissa keskustellaan kuolemantapauksen aiheuttamista järjestelyistä, kuten kontakteista omaisiin.

5.2.2.3 Oppilas menettää läheisensä

- Kun koulussa saadaan kuulla tapahtumasta, **omaisilta kysytään**, kerrotaanko asiasta luokan oppilaille. Perheen kanssa sovitaan, kuinka tapahtumaa luokan kanssa käsitellään.
- Oppilaita valmistetaan siihen, että läheisensä menettänyt oppilas voi olla tavallista haavoittuvampi. Opettaja pitää huolta oppilaasta ja seuraa hänen hyvinvointiaan. Tarvittaessa opettaja ohjaa oppilaan asian opiskeluhoitoryhmän jäsenille.
- Rehtori yhdessä opettajien kanssa päättää, kuinka perhettä muistetaan esim. surunvalittelulla tai kullilla.

5.2.3 ONNETTOMUUDET KOULUSSA

Jokaisella koulussa toimivalla (kaikilla ihmisillä) on itsellään ensisijainen vastuu tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisystä sekä omasta ja ympäristönsä turvallisuudesta huolehtimisesta. Pelastuslaissa on useita jokaiselle säädettyjä varautumis- ja toimintavelvoitteita. Näitä ovat esimerkiksi yleinen huolellisuusvaatimus tulien käsittelyssä, avotulen teon rajoitukset ja jokaisen velvollisuus hätäilmoituksen tekemiseen.

Koulun turvallisuuskansiossa määritellään toimintakäytänteet vaarojen ja riskien arviointiin sekä niistä johdettuihin suunnitelma- ja toimintaohjeistukseen. Rakennusten omistajilla ja haltijoilla sekä toiminnanharjoittajilla on velvollisuus ehkäistä tulipaloja ja muita onnettomuuksia sekä varautua vaaratilanteisiin. Velvollisuudesta käytetään nimitystä omatoiminen varautuminen.

5.2.3.1 Onnettomuuspaikalla

- Ensimmäisenä paikalle tuleva hälyttää apua (YLEINEN HÄTÄNUMERO 112).
- Ylimääräiset oppilaat pidetään poissa onnettomuuspaikalta.
- Kriisiryhmän jäsenet pyydetään tarvittaessa apuun.
- Silminnäkijöiden tai ensimmäisenä paikalla olijoiden nimet kirjataan ylös myöhempiä keskusteluja varten.

5.2.3.2 Tiedottaminen

- Koteihin lähetetään Wilman kautta tiedote tapahtuneesta.
- Rehtori kertoo asiasta henkilökunnalle ja ottaa sen jälkeen yhteyden opetuspäällikköön.

- Luokanvalvojat kertovat tapauksesta luokilleen. Asiasta puhutaan suoraan ja konkreettisesti. Oppilaita kannustetaan keskustelemaan tunteistaan ja ajatuksistaan.
- Turhien huhujen välttämiseksi huoltajia kannattaa tiedottaa aina, jos pelastushenkilöstöä ja / tai – kalustoa käy koululla. Oppilaille tiedotetaan tapahtuneesta kuuluttamalla.

5.2.3.3 Jälkityö

- Oppilaat reagoivat onnettomuuteen eri tavoin. Oppilaiden poissaoloja seurataan onnettomuuden jälkeen. Reagointi voi tapahtua vasta jonkin ajan kuluttua tapahtumasta.
- Jos joku oppilaista on loukkaantunut ja joutuu olemaan pitkään sairaalassa, luokanvalvoja pitää yhteyttä oppilaan perheeseen. Jos oppilas on loukkaantunut pysyvästi, koulun kriisiryhmän / opiskeluhoultotyöryhmän hyödyntäminen on tärkeää oppilaan palatessa luokka- ja koulu yhteisöön.

6. Liitteet

Liite 1 Perusopetuksen opiskeluhoollon kokonaistarve henkilötöyvuosina

PERUSKOULUJEN OPPILASMÄÄRÄ lv. 2023-2024 (vuosiluokkien 2-9 oppilasmäärät tilastointipäivältä 20.9.2022)												psykologi-	kuraattori-	terveydenhoitaj	lääkäri-	
Koulu	Valmistava	1 lk	2 lk	3 lk	4 lk	5 lk	6 lk	7 lk	8 lk	9 lk	Yhteensä	resurssitarve	resurssitarve	a-resurssitarve	resurssitarve	
Ehnroos									150	140	415	0,6		0,6	0,8	0,2
Hepola		34	20	32	17	25	18	40	4	9	170	0,4		0,4	0,4	0,1
Hirvihaara		14	12	10	12	12	10	17			73	0,3		0,3	0,2	0,1
Hyökännur	2	51	36	41	38	35	47	38			237	0,4		0,6	0,5	0,15
Kirkonkylä	5	36	35	32	30	38	30	26			196	0,2		0,4	0,4	0,1
Myllymäki	9	50	49	45	41	51	48	48			291	0,4		0,4	0,6	?
Numminen		17	19	26	23	27	31	19			145	0,2		0,2	0,2	?
Ohkola		12	17	14	16	13	15	19			94	0,1		0,1	0,1	?
Riihenmäk	1	45	43	42	46	51	47	58	125	126	657	1		1	1	0,3
Saari		16	9	17	12	15	15	20			88	0,2		0,2	0,2	?
Salinkää		10	15	19	19	19	24	14			110	0,3		0,2	0,2	0,1
Sääksjäni		11	10	11	7	19	13	14			74	0,2		0,4	0,1	0,1
Yhteensä	17	296	265	295	264	309	304	317	279	275	2550	4,3		4,8	4,7	1,15
	17		265	289	261	305	298	313	279	275	2302					
Mäntsälän lukio		265											0,4	0,4	0,4	0,1
													4,7	5,2	5,1	1,25
													5,04	5,49		